

Lodovico Guicciardini, *Beschrijvingen van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland*, Nederlandstalige uitgave uit 1612

P 206 - 211

Beschrijving van Leiden

P 206

Leiden ligt op drie mijl van Delft en is een zeer oude stad. Naar de mening van sommigen is het de stad die door Ptolemeus 'Lugdunum Batavorum' wordt genoemd en door Antoninus in zijn *Itinerarium* (of Wegwijzer) 'Caput Germanorum', wat 'hoofd van de Duitsers' betekent. Wat er ook van zij, het is zeker dat Leiden in oude tijden een stad was van groot belang. We merken ook op dat de Romeinse praetor¹ die dit gebied bestuurde, hier gevestigd was met een groot leger. Zo lijkt Leiden haar naam gekregen te hebben, alhoewel deze licht werd gewijzigd, want in het Latijn zegt men nu nog 'Legia' of 'Leida'.

Leiden is gelegen in een vlak en open landschap vol grachten en waterlopen, met zeer aangename beemden, hoven en gaarden. Binnen haar grondgebied liggen 31 eilanden waar men langs alle kanten naartoe kan varen met schepen. Naar 19 andere eilanden liggen bruggen. In deze stad zijn er wel 145 bruggen. Daarvan zijn er 104 gebouwd van steen en de andere van hout. Zoals we reeds gezegd hebben, is Leiden een van de hoofdsteden van Holland. Het is de hoofdplaats van Rijnland, waaronder 49 dorpen vallen die voor het grootste deel hun goederen alle weken te koop aanbieden in de stad. Hierdoor is Leiden zeer goed voorzien van de vruchten der aarde. Aangezien ze slechts op één mijl van zee ligt, is er een overgrote hoeveelheid vis en ook zoet water met ongelooflijk veel watervogels. Het is voorwaar een fraaie en mooie stad met een aangenaam uitzicht, goed voorzien van zeer gerieflijke woningen en openbare gebouwen. Daar worden meer dan 12.000 wollen lakens gemaakt. Maar bovenal zijn hier zeer mooie en witte vrouwen. Ook is de lucht hier zachter en beter dan in het hele gebied.

---

¹ landvoogd

[Leiden is een zeer sierlijke stad, omwald en ommuurd met verschillende bolwerken en afgesloten met vijf stadspoorten. Binnen is ze versierd met prettige wateren, die als aders uit de vermaarde Rijn stromen. Daarnaast is de stad bebouwd met sierlijke gebouwen en huizen en elk jaar wordt nog bijgebouwd. Ze wordt ook niet minder gesierd door de vele heerlijke nette en brede straten. Ze liggen er reiner, effenen en schoner bij dan op sommige andere plaatsen. Het is een grote stad, en terwijl ik schrijf wordt ze aan een kant sterk uitgebreid.

Parochiekerken

Ze is verdeeld in verschillende wijken onder drie parochiekerken. De hoofdkerk is de Sint-Pieterskerk, zeer sierlijk gebouwd en vroeger zeer beroemd voor de zeer hoge torenspits, welke zich achteraan de kerk bevond. Deze was 23 roeden hoog, zodat hij als baken kon dienen voor de schepen die reeds ver op zee hun koers daarop konden bepalen. En dus waren de inwoners zeer bedroefd toen de toren op 4 maart 1316² instortte, zonder grote schade aan de omstaande huizen, zoals in de *Kronieken* wordt verteld. In deze kerk werd vroeger een brood tentoongesteld, dat was veranderd in steen³. Er was in die tijd een grote hongersnood, waardoor een zuster brood weigerde aan een andere vrouw. Ze zei dat ze geen brood in huis had, en wenste indien dat wel zo was, dat het in steen zou veranderen. Wat God liet gebeuren, zoals de Ouden vertellen.

De tweede parochie heet Hooge Land. De kerk draagt de naam Hooglandse Kerk of Sint-Pancras. Het is een heel hoog gebouw, zeer kunstig zowel aan het binnenwerk, als van buiten, en zeer wonderlijk gebouwd. De eerste mis werd er opgedragen in 1315 en in 1366 werd het kapittel opgericht. De kleinste parochie is de Onze-Lieve-Vrouweparochie⁴ met de kerk toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw. In de Bredestraat, het belangrijkste deel van de stad, bevindt zich een mooi gasthuis voor de arme zieken. Op verschillende plaatsen in de stad zijn er ook Godshuizen voor oude behoeftige lui, alsook een weeshuis. De leprozerie dichtbij de stad buiten de Witte

---

² 1512.

³ In 1316.

⁴ Carolus Clusius en Josephus Justus Scaliger werden hier begraven.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Leiden, p. 206-211

Poort was een mooi gebouw, maar is gedurende de laatste troebelen vernield samen met andere kloosters. Buiten de Rijnsburgerpoort lag het Lopsenklooster van de reguliere kanunniken, waarvan de monniken uitgestorven waren en het dus werd ingericht voor de armen.

Kloosters en begijnen

Gedurende de laatste troebelen zijn ook oude structuren van de Romeinen vernietigd. Hiernaar wordt deze plek nog steeds Roomburg genoemd, wat op een kwartiertje wandelen buiten de stad ligt en eertijds bewoond werd door de begijnen. Het was vroeger een beroemd fort van de Romeinen dat het land domineerde. Ettelijke jaren geleden zijn hier bij het graven nog twee koperen leeuwen gevonden en ook een beeld van Pallas, zilveren en koperen medailles van Antoninus, Nero en andere artefacten. Deze werden in 1508 aan keizer Maximiliaan geschonken. Ze werden gevonden bij het gebeente van een reus, waarvan het scheenbeen alleen zo groot was als het hele been met de dij en tot de onderbuik van een gewone mens. Het verroeste pantser dat hij nog op de schouders had, is nog lange tijd uit verwondering in het klooster bewaard gebleven. In dit klooster was er ook een plaats waar men dikwijls een spook kon zien, waardoor gedacht werd dat een geheime schat bewaard werd door de duivel. Maar men heeft hier nooit een schat gevonden, niettegenstaande het gehele gebouw tot aan de fundamenteën is doorzocht. Er wordt gezegd dat de heer van Gaasbeek een smaragd of jaspis heeft meegenomen zo groot als een walnoot. Hierin zat een mooi aarden kruikje waarin een pint wijn paste. Hier, evenals in Huis te Britten, zijn voorwerpen gevonden waarop 'EX GERM. INF.' staat. Ook zijn er gouden medailles gevonden van de keizers Domitianus, Nerva, Trajanus, Tiberius, Claudius met Ceres Aug., Anastasius met Victoria Aug., Q. Curtius Rufus en andere. Cornelius Nicolai (een liefhebber van antiquiteiten) bewaarde lange tijd een koperen lamp die in stukken kon verdeeld worden en waarin men vier wieken kon aansteken. Als aandenken aan deze oude structuur vindt men er nu nog alleen een grote grafsteen. Dit klooster is evenals vele andere zowel binnen, als buiten de stad afgebroken. Vroeger waren er in de stad veel vrouwenkloosters, maar geen mannenklooster. Buiten de Hogewoerdsport hadden de minderbroeders echter een klooster. In de stad waren de kloosters van Sint-Barbara, Sint-Agneeet, Sint-Catharina, Sint-Ursula, Sint-Michiel. Daarnaast waren er de witte zusters, de zusters van Rome, Abcoude en Nazareth, die zolang ze bestonden in hun levensonderhoud voorzagen door hun inkomsten.

Burcht

De sterkste plaats van Leiden is de burcht. Hier zochten de burgers vroeger hun toevlucht in geval van nood. Van hieruit konden ze zich verdedigen, zoals gebeurde in de strijd van burggraaf Halewijn tegen de Friezen. De Friezen kwamen in opstand tegen hem, belegerden en overrompelden Alkmaar, vernielden Kennemerland te vuur en te zwaard, verwoestten Haarlem en kwamen in alle hoogmoed deze burcht belegeren. De bruggraaf vroeg aan Dirk II, graaf van Holland, om hem te ontzetten. Toen deze dit vernam, maakte hij zich onmiddellijk klaar en kwam naar Leiden. Hij wilde met de Friezen een dag en plaats afspreken om te strijden, maar steunend op hun grote macht en aantal wilden ze niet wachten. Eens de veldslag begonnen was, sloegen de Friezen op de vlucht en werden ze overwonnen en tot gehoorzaamheid gebracht. Ter herinnering aan deze overwinning deed de graaf op de plaats van de slag een mooie kerk bouwen, gewijd aan Sint-Laurentius. Petronilla⁵, gravin van Holland en zuster van keizer Lotharius III, heeft hierbij een klooster gesticht: de benedictinessenabdij van Rijnsburg. Ze werd in deze kerk begraven in 1144, nadat ze haar man⁶ 15 jaar had overleefd.

P 208

Maar laten we nu terugkeren naar ons onderwerp, de burcht van Leiden. Ook de graaf van Loon had deze bezet, wanneer hem tegen de wil van het land de enige erfgename van graaf Dirk VII⁷ ten huwelijk werd gegeven. Nadat haar bruidegom 's nachts gevlucht was uit Haarlem, brachten Rogier van de Meere en Otto van Voorn gravin Ada hier naartoe. Ze waren echter slecht bevoorrad in het koudste van de winter en door de kwalijke belegering van ridder Albrecht II Banjaert heeft ze zich moeten overgeven. Velen werden gevangengenomen. De gravin werd verplicht ondergebracht bij haar neef Willem van Teilingen tot haar oom Willem⁸ uit Zeeland overkwam. Toen hij in Leiden aankwam, viel de gravin wenend aan zijn voeten. Hij zette haar recht, omarmde haar en zegde haar zijn vriendschap toe, niet zonder tranen. Daarna zond hij zijn nicht Ada, met een uitzet die haar stand betaamt, naar het eiland Texel, waar zij een woning had. Het huwelijk werd dus ontbonden. Haar oom graaf Willem werd

---

⁵ Van Saksen.

⁶ graaf Floris II van Holland.

⁷ Van Holland.

⁸ Broer van haar vader.

door het land gehuldigd als graaf. Degenen die van haar partij geweest waren moesten vluchten en al hun goederen achterlaten, die dan in beslag werden genomen.

Andere opstanden

Niet minder ongemak ondervond de stad in 1479 door de verdeeldheid tussen de Hoeken en de Kabeljauwen, toen heer Jan van Egmont en heer Jan van Wassenaar en nog andere Hoeken de Kabeljauwen uit de stad verdreven. Maar in 1481 heeft heer Reynier van Broeckhuysen met de Hoeken de Kabeljauwen verjaagd. Heer Filips van Wassenaar en veel rijke burgers werden gevangengenomen. Per ongeluk vatte het buskruit dat onder het stadhuis lag vuur, waardoor het stadhuis vernield werd en 36 doden vielen. In het jaar 1488 wilden de heer van Montfoort en heer Jan van Naaldwijk met 1000 soldaten de stad overrompelen. Toen de burgers dit merkten verleenden ze de stadhouder heer Jan van Egmont alle hulp en verdedigden ze moedig de stad, zodat de aanvallers zich terugtrokken op kasteel Poelgeest. Daar werden ze door de Hollandse steden belegerd. Ze moesten het kasteel overgeven en het werd verwoest.

De burgers toonden zich niet minder moedig tijdens de opstand van het Kaas- en Broodvolk in 1491. Zij kwamen uit Kennemerland met hun banieren en probeerden in Leiden te geraken, zoals ze ook gedaan hadden in Alkmaar en Haarlem. Maar de gouverneur, de burgers en het garnizoen trokken tegen hen op en deden ze op de vlucht slaan. Velen werden gedood of verdrinken, en velen werden gevangengenomen. De overblijvende aanwezigen werden nog tot Beverwijk achtervolgd, waar nog 600 man werd gedood.

De eerbare raad van de stad wist ook door vooruitziendheid in het jaar 1535 een aanslag van enkele wederdopers te voorkomen. Zij wilden via een list in de stad Leiden geraken en ze dan overweldigen en overmeesteren zoals ze in Munster hadden gedaan. Ze waren met enkele personen in een huis naast de Borstelbrug⁹ samengekomen. De schutterij had in het geheim verzameld, nadat ze verwittigd waren vanuit Amsterdam. Daar hadden enkele gevangenen bekentenissen afgelegd. De samenzweerdere werden zo verstoord in hun voornemen.

Belegering door de Spanjaarden

---

⁹ Bostelbrug.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Leiden, p. 206-211

Het wedervaren van de stad is genoeg en in het lang en in het breed beschreven evenals de moed van de burgers bij twee verschillende belegeringen tijdens de troebelen van onze tijd, wanneer de stad samen met andere steden had geleden onder de regering van de hertog van Alva, toen ze zich had aangesloten bij de Unie en het bewind van de heren van de Staten van Holland. Als rebel tegen de koning werden ze in 1574 tweemaal belegerd door het garnizoen van de koning. Ze werden door drie plagen tegelijkertijd aangetast, namelijk door hongersnood, de pest en oorlog.

De heren van de Staten bedachten alle mogelijke middelen om de trouwe burgers te behoeden tegen het geweld van de Spanjaarden. Graaf Lodewijk¹⁰ had een groot aantal soldaten verzameld in (Hoog-)Duitsland, zodat de Spanjaarden het nodig vonden om met hun leger op te breken. Ze wouden tegen de graaf optrekken om te beletten dat hij zou binnenvallen in de gewesten die hun trouw gebleven waren. Ze ontmoetten elkaar op de Mookerheide, waar ze slag leverden op 14 april. Een groot deel van de troepen van graaf Lodewijk bleef staan en riep "geld, geld" en weigerde te vechten. Hierdoor was graaf Lodewijk met andere heren en een kleine groep getrouwen verplicht om het geweld van de Spanjaarden te weerstaan. Na veel moeite en hevig verweer tegen de Spanjaarden hebben zij het leven verloren.

Nadat de Spanjaarden Leiden hadden verlaten, was de stad ondertussen niet voorzien van het levensnoodzakelijke, hoewel hiervoor tijd genoeg was. De prins had geijverd opdat zij zouden bevoorrad worden met levensmiddelen. Hij meende dat de stad voor een lange tijd voorzien was, zoals hem verzekerd werd door diegenen op wie hij vertrouwde. Maar de Spanjaarden wisten dat dit niet het geval was en beslisten om de stad niet met geweld in te nemen. Ze kenden namelijk de dapperheid van de inwoners en wisten dat ze zelfs met grote verliezen van soldaten de stad niet zouden kunnen veroveren. Daarom hebben ze rond de stad 12 bolwerken of schansen gebouwd om aanvoer of ontzetting te verhinderen, en zo de stad door hoge nood tot overgave te dwingen. Vanaf 26 mei tot 3 oktober hebben ze de stad niet bestormd, maar meenden ze de stad uit te hongeren. Ze bemerkten dat de burgers groot voordeel haalden uit hun tuinen, die zij in mei goed bezaaid hadden, wat hen het grootste deel van hun voedsel verstreekte. Daarom hebben ze een schans gebouwd niet ver van de Rijnsburgerpoort op het einde van de steenweg, om de burgers te beletten naar hun kooltuinen te gaan.

---

¹⁰ Van Nassau.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Leiden, p. 206-211

De burgers vielen daarop gezamenlijk en met groot geweld de schans zelf aan, waardoor ze hun vijanden tot hun schade en schande eruit dreven. Al het eetbare was echter vernield. Door de hongersnood aten de vrouwen en kinderen onnatuurlijke spijzen. Hierdoor is onder de bevolking de pest uitgebroken, waarbij veel mensen het leven lieten. Het gebeurde dat de mannen die de wacht hielden op de omwalling – want in de stad waren weinig of geen soldaten – hun kinderen of vrouw dood vonden of bijna zelf stierven, wanneer ze thuiskwamen.

De burgers waren hierdoor zeer ontsteld en begonnen de magistraat met smeekbedes en dreigementen lastig te vallen. Ze vroegen om de stad over te leveren aan de Spanjaarden om hen te behoeden tegen de grote honger.

P 209

Maar de magistraat stelde hen met zachtmoedigheid gerust met de belofte dat de heren van de Staten alles in gereedheid brachten en dat de Zeelanders op komst waren. Het leek echter onmogelijk om de stad met zo een sterke belegering te ontzetten. Maar in uiterste nood, toen er slechts 107 lasten koren overbleven voor 14.000 mensen, ondervonden ze de barmhartigheid van God. Ten tijde van springvloed waaide de wind namelijk altijd van dezelfde kant. Hierdoor stemden de heren van de Staten¹¹ toe dat de ingezetenen de dijken van de Maas zouden doorsteken, rekening houdend met de grote schade die het land zou lijden. Een watervloed bedekte als een wilde zee de groene velden met water, tot aan de Hildam en de Landscheiding. Daar werd het tegengehouden door de hoogte tussen Rijnland en Delfland. De moed van de vijand verzwakte door de komst van de Zeeuwse galleien, die weldra de schans aan het Zoetermeer veroverden. Hierdoor vluchtten de Spanjaarden weg, net als in Benthuisen waar de soldaten verschrikt de schans aan de Noord Aa verlieten. Daarna is het leger van de prins door de Kerkweg gepasseerd en naar Meerburg geroeid. Echter was het iets verderop droog, net waar men de grootste diepte verwachtte. Hier toonden de Zeelanders hun grote dapperheid. Ze sprongen uit hun schepen en het scheen dat zij liever hun schepen op hun schouders droegen dan ze achter te laten. Zo geraakten ze in de Meerburg en in het Papemeer. Toen Valdez zag welk voordeel het leger van de prins reeds had, verloor hij de moed en vluchtte haastig weg uit Zoeterwoude.

---

¹¹ Staten van Holland.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Leiden, p. 206-211

Toen de vloot in het Papemeer aankwam, kregen de belegerden hen in zicht, tot hun grote opluchting. Maar zij bevonden zich binnen het bereik van het geschut op de Lammenschans. Daar waren de Spanjaarden angstig en lieten zij in alle stilte hun geschut zinken. In de donkere nacht hoorden ze wonderlijke geluiden van de val van een deel van de stadsmuur bij de Koepoort en dachten ze dat de burgers een uitval deden. Door schrik bevangen hebben ze de schans verlaten. Niemand binnen of buiten de stad had enige zekerheid, hoewel zij bij het zinken van een stuk grof geschut wel geroep hadden gehoord. Er was een jongen op de stadsmuur, die 's nachts zag dat veel brandende lonten uit de schans gingen, maar geen enkele naar binnen. Daarom dacht hij – wat ook waar was – dat de Spanjaarden de Lammenschans hadden verlaten. Hij ging dit melden en vroeg toestemming om er naartoe te gaan. Men beloofde hem zes gulden. Nadat hij in de schans was geweest en er niemand had gevonden, zwaaide hij met zijn hoed. Een andere persoon had hem gevolgd met een verrenjager¹². Deze vervolgde toen zijn weg voorbij de schans naar de admiraal en ging hem met het water tot aan de knieën tegemoet. Er was vreugde aan beide zijden. Nu de weg vrij was, kwam de vloot op 3 oktober aan, tot ieders vreugde in de ontzette stad. Dit wordt nog elk jaar herdacht. Ze brachten ook proviand en allerlei voorraden mee tot ieders tevredenheid. Hiervoor dankten ze allen eendrachtig God de Heer van harte.

Toen Valdez, de veldheer van de koning, begreep dat de ontzetting van Leiden geslaagd was, trok hij zich met zijn soldaten terug uit Den Haag, Voorburg, Wassenaar, Valkenbrug en andere schansen. Hij begaf zich toen naar Haarlem omdat de Zeelanders hen op het water te sterk af waren. De bewoners van Leiden, die zeer verheugd waren om Gods genade, vereerden admiraal de Boisot met een gouden ketting en dankten alle bootgezellen en soldaten voor hun trouw. Dirk van Bronkhorst, de gouverneur van de stad, kreeg van de bevolking gouden medailles. Dit gaf de bevolking ook aan nog tal van moedige mannen van de stadsraad, namelijk Dousa, Van der Laan, Raephorst, Broeckhoven, Johan van Duvencourde, en de stadskapiteins Andries Schot, Andries van Dort, Arent Dirrixsoon en Frans Dirrixsoon, als dank voor hun trouwe dienst in zo een grote ellende. De stad werd vereerd met veel nieuwe vrijheden (zoals dat het niet toegestaan is om huizen te bouwen binnen een bepaalde afstand buiten de stad). Daarnaast is de stad zelf, vanwege haar trouw, beloond door

---

¹² Varrenjager, een stok met ijzeren punt om stieren in bedwang te houden, van 'var' (jonge stier) en jagen, drijven.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Leiden, p. 206-211

de prins van Oranje en de heren van de Staten, met de oprichting van een universiteit in de stad, welke nu al vele jaren een bloeiend bestaan kent.

Stedelijke ontwikkelingen

Ook hebben de heren van de Staten daar met een dotatie een Collegium Theologiae gesticht. Op kosten van de Staten werden een regent, subregent en econoom aangesteld met dertig à veertig studenten, die ten dienste van het land en de kerken worden opgeleid. Ten behoeve van de studenten is eveneens een voortreffelijke bibliotheek opgericht met werken van allerlei wetenschappen in vele talen. Ten behoeve van de opleiding in de geneeskunde is een kruidtuin aangelegd, waarin van overal kruiden zijn verzameld. Hierdoor kreeg deze stad een heel ander uitzicht. Dit bevestigt het spreekwoord "God slaat nooit, of Hij zalft weder". De schade aan de stad werd in duizendvoud hersteld. Uit andere gebieden waar de oorlog voortwoedde, zijn vele handwerkers gekomen om mee te werken in de handel van het wollaken. Tot nut van de buitenlanders werden de grachten uitgediept en ook volmolens, raamhoven, persen en hallen opgericht.

P 210

Het levensonderhoud van de bevolking en de handel ontwikkelde zich met de tijd tot grote tevredenheid van iedereen en tot groot profijt van de stad en de burgers. Hierdoor werd de stad sierlijk opgebouwd met veel mooie huizen en andere gebouwen. Ook werd de stadstoren, met zijn welluidende klokken op het stadhuis, sinds de zware belegering ook prachtig heropgebouwd. Dit is eveneens het geval voor het zeer sierlijk nieuw torentje op de Sint-Jakobskapel, tegenwoordig de hal der naties, naast de nieuw brede brug waar gewandeld kan worden. Ook werden aan de Oostien veel nieuwe straten aangelegd op de oude raamhoven, die mettertijd in onbruik geraakten omdat de lakenhandel uit Leiden verdwenen was. Hier werden veel huizen gebouwd, omdat zoveel mensen elk jaar uit vele landen bijeenkwamen. Hierdoor was het ook nodig om in de Onze-Lieve-Vrouwekerk in het Frans te prediken, want veel Walen, die verschillende beroepen uitoefenden, kwamen naar daar terwijl ze de Hollandse taal niet goed begrepen. De bevolking in Leyden, bestaande uit mensen van zeer verschillende oorsprong, leefde vreedzaam onder het bestuur van de magistraat van de stad, ondanks dat er wel een samenzwering was ten tijde van de graaf van Leycester. Deze streefde ernaar de macht over te nemen en had veel gunstelingen in Leyden en elders aan zijn zijde gelokt, die de regering van het land

aan hem wilden overdragen. Dit werd voorkomen door de opmerkzaamheid van de magistraat, die enkele van de verantwoordelijken met dood heeft gestraft. Daarom vertrok de graaf uit het land toen de Spanjaarden de Spaanse Armada aan het uitrusten waren om Engeland aan te vallen. De prins van Parma lag met zijn soldaten en oorlogstuig klaar in Duinkerke om over te steken. Dit werd belet door de Hollandse en Zeeuwse oorlogsschepen die voor de kust lagen op zee. Hierdoor werd de aanval van de Spanjaarden verhinderd en zette hun vloot terug koers naar Spanje, langs Ierland. Ze kozen hun koers te laag en een groot deel van de bemanning is omgekomen op zee. Een Spaans galjoen dat te dicht bij het land kwam, viel in handen van viceadmiraal jonker Pieter van der Does en gaf zich over. Ter herinnering hieraan heeft de bedrijvige van der Does in de grote kerk (waar hij ook schout was) een vaandel opgehangen dat hij op het schip had gevonden. Dit vaandel was zo wonderlijk lang dat het reikte vanaf het gewelf tot helemaal beneden, alhoewel het nog deels opgerold was.]

In Leiden staat een mooi kasteel of burcht, waarover Janus Douza deze verzen maakte:

Putatur Engistus, Britanno orbe Redux posuisse victor.

Dit is: Engistus is als overwinnaar uit Brittannië teruggekeerd.

Hij heeft Leiden – zo meent men – met een mooi slot vereerd. In dit kasteel zijn geen woningen, maar staat het vol tuinen en bomen. Er is een put die zo diep is dat ik niet weet hoe de grond dit kan houden. De put is zeer oud en men denkt dat dit het werk was van de Romeinen. Het zeer oude oud-Hollands geslacht van Wassenaer heeft hieraan zijn naam en wapen ontleend. In Holland zegt men: “Wassenaer het oudste, Brederode het edelste, Egmont het rijkste”. Daarom willen ze deze oude put niet laten vergaan: wanneer nodig wordt deze goed onderhouden en hersteld. Op een mijl van Leiden ligt Wassenaar, een zeer mooi dorp dat nu toebehoort aan de graaf van Ligne (aangezien het geslacht Wassenaer via de mannen is uitgestorven).

In Leiden is Jan de Snyder¹³ geboren. Hij was een zeer goddeloze wederdoper en heeft zichzelf tot koning uitgeroepen in Munster in Westfalen in het jaar 1534. Hij bedreef veel boosaardigheden, tot vreselijk verderf van de stad. Het daaropvolgende jaar werd hij gevangengenomen en met de dood gestraft. In onze commentaren vertellen we hier meer over.

---

¹³ de anabaptist Jan van Leiden = Johan Beukelsz, opgeleid tot kleermaker. L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612 Beschrijving van Leiden, p. 206-211

Daarentegen heeft deze stad veel mannen voortgebracht, die beroemd zijn om hun deugd en geleerdheid. Peter Blomevenna¹⁴ was een groot theoloog. Jan Gerbrandszoon van Leiden¹⁵ was een goede geschiedschrijver en Nicolaes Leonte¹⁶ was een bekwaam rederijker. Maar bovenal is er Janus Dousa¹⁷, heer van Noordwijk en uitzonderlijke geleerde van Latijn en Grieks. Hij is ook een zeer goede dichter, zoals blijkt uit zijn werken die in druk zijn uitgegeven.

Op een kleine mijl van Leiden ligt Rijnsburg. Daar bevindt zich de grote en prachtige abdij van de benedictinessen, met een kerk, klooster en andere behuizingen die zeer voortreffelijk gebouwd zijn. Deze mooie en belangrijke abdij heeft niet één stichter maar wel vier opeenvolgende, die naast elkaar geschilderd zijn op een glasraam van de kerk. Het gaat hier namelijk om twee graven van Holland Dirk en Floris, gravin Petronilla en een andere vrouw uit het huis van Saksen. Zo is de abdij lang geleden gesticht en begiftigd met een ruim grondgebied en dorpen. Hierdoor heeft de abdis zowel wereldlijke als geestelijke bevoegdheid, met een hoge en een lage rechtbank en een zeer grote opbrengst uit de bezittingen. Hier worden enkel edele jonkvrouwen aangenomen, welke 'Dames' worden geheten, wegens hun godsvrucht en waardigheid. Bij andere goede daden en deugdelijke werken die hier geschieden, worden heel het jaar door op drie dagen per week grote aalmoezen met barmhartigheid uitgedeeld. Hierdoor komen uit alle buurten uit de omgeving meer dan tweeduizend personen voor hulp in hun levensonderhoud. Dit gebeurt naast alle andere bijstand die dagelijks wordt geleverd, in het bijzonder aan de behoeftigen.

P 211

In Rijnsburg is het voorwaar een waardig en lovenswaardig klooster. Daar waar de vier eerste stichters begraven liggen, net als veel andere graven, gravinnen en de grote heren van Holland, Zeeland en omliggende gebieden. Hierdoor zijn hier veel prachtige graven, gegraveerd en gebeeldhouwd met edele opschriften en wapenschilden. Hier zijn veel hoogwaardigheidsbekleders, nobelen en grote persoonlijkheden verzameld, wat een groot genoegen verschaft om te zien voor wie het weet. Er is hier nog een ander eerbiedwaardig klooster, namelijk Ter Lee¹⁸. Dat is een klostster van cisterciënzerinnen en ligt ook anderhalve mijl van de stad, nabij

---

¹⁴ Blommeveen, kartuizer.

¹⁵ Johannes A Leydis, karmeliet.

¹⁶ Klaas van Leeuwen.

¹⁷ Jan van der Does.

¹⁸ Ter Leede.

Noordwijk. Het bezit veel goederen en een jaarlijks inkomen dat goed is voor het onderhoud van een redelijk aantal adellijke kloosterlingen, genaamd 'Jonkvrouwen'. Vanaf dat deze hun professie en beloften hebben afgelegd, mogen ze niet meer huwen. Maar de meeste wachten lange tijd om hun professie af te leggen, om vrij te zijn en later geen spijt te hebben, zoals dat ook gebeurt in het klooster van Rijnsburg. Niettemin onderhouden ze altijd hun dienst en eerbaarheid.